

POTENCIALNA KONFLIKTNOST NOVIH OBLIK RURALNOSTI V SLOVENIJI

dr. Franc Trček, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani
UDK 711.2 (497.4)
JEL: R580

Povzetek

V prispevku analiziramo nove oblike (so)bivanja v ruralnem okolju, v katerem živi vedno več urbane populacije. Stiki novih in starih življenjskih stilov v ruralnem prostoru predstavlja potencialni vir konfliktov med novimi in starimi prebivalci (pol)ruralnih območij pri načrtovanju prihodnjega lokalnega in regionalnega razvoja. Namen članka je predstaviti nove oblike ruralnega bivanja ter opozoriti na že obstoječe in potencialne konfliktnosti, ki iz njih izhajajo.

Ključne besede: rurbanizacija, nove oblike ruralnosti, urbano-ruralno partnerstvo, konfliktnost, regionalni razvoj

Abstract

This paper examines new forms of living in rural areas; increasing numbers of the urban population now live there. The meeting of the old and new lifestyles in the rural area represents a potential source of conflict between new and old residents of the (semi)rural areas in the planning of future local and regional development. The purpose of this paper is to present new forms of rural living and to draw attention to existing and potential conflicts arising from them.

Key words: rurbanisation, new rural lifestyles, urban-rural partnership, conflicts, regional development

Uvod

V prispevku se ukvarjam z novimi oblikami (so)bivanja v ruralnem okolju, ki ga vedno bolj naseljujejo urbani prebivalci, ki jih lahko večinoma uvrstimo v t. i. ustvarjalni razred. Ob njih se oblikuje tudi lokalni sloj prebivalstva, katerega bivalno okolje je ruralno, delovno okolje pa urbano ali primestno, če že ne opravljajo svojega poklica na daljavo ali na terenu. Te spremembe in stiki novih življenjskih stilov in slojev v ruralnem prostoru predstavljajo potencialni vir konfliktov pri načrtovanju prihodnjega lokalnega in regionalnega razvoja med novimi in starimi prebivalci (pol)ruralnih območij. Namen članka je predstaviti nove oblike ruralnega bivanja ter opozoriti na že obstoječe in tudi potencialne konfliktnosti, ki iz njih izhajajo.

Vloga informacijsko-komunikacijskih tehnologij pri naseljevanju novih ruralcev

Danes lahko govorimo o banalizaciji informacijsko-komunikacijskih tehnologij. S tem pojmom označujemo dejstvo, da neka konkretna tehnologija in iz nje izpeljani tehnični pripomočki postanejo samoumevna orodja našega vsakdanjega delovanja. V novejši zgodovini tehnološkega preoblikovanja našega delovno-bivalno-prostočasovnega okolja je razširitev uporabe mobilne

telefonije najbolj idealen primer hitre banalizacije uporabe neke tehnologije.

V slabem desetletju je postalo samoumevno, da uporabljamo prenosne telefone. Postali smo stalno dostopni, kar nakazujeta že naslova (Constant touch, Agar 2002 in Perpetual Contact, Katz & Aakhus (ed.) 2003) tudi dveh od prvih resnejših družboslovnih analiz nove teleposredovane komunikacijske dostopnosti. Vsakdanja uporaba mobilne telefonije, če izvzamemo predšolske otroke, ki si sicer želijo imeti svoje mobilnike, a jim starši to bolj ali manj uspešno preprečujejo, in manjšo skupino starostnikov, ki odklanjajo "nove tehnologije", je postala tako samoumevna, da so neuporabnik zunaj omenjenih dveh skupin in razlogi njihove neuporabe običajno povezani s protikulturnimi in protiglobalističnimi stališči. Za številna področja družbenega delovanja lahko trdimo, da ne obstaja več kraljestvo svobode, ki nam bi omogočalo, če uporabim Viriliov izraz, pravico do informacijske slepote. Na številnih področjih in v številnih poklicih trenutna informacijsko-komunikacijska (tele) dostopnost ni več svoboščina, ampak samoumevnost.

Ker namen prispevka ni razprava o nujnosti nenehne informacijske povezanosti, ampak razmislek o novi oblikah začasnega ali stalnega bivanja v ruralnih, pogosto tudi perifernih območjih Slovenije, razmislek o novih oblikah ruralnosti ter potencialni konfliktnosti, ki jo ta prinaša, zlasti v odnosu med starimi in novimi prebivalci ruralnih predelov ter starimi in novimi oblikami

ruralnosti, zadostuje, da se zavedamo prepletenosti in odvisnosti našega vsakdanjega delovanja (tako pri delu kakor zunaj njega) in bivanja od banalizirane in personificirane (glej Trček in Platinovšek, 2007) uporabe informacijsko-komunikacijskih tehnologij, ki omogoča naselitev novih ruralcev ter njihovo povezanost s poslovnimi in osebnimi omrežji.

Nove ruralnosti — razvojno značilne zgodbe

Ob poskusih razumevanja novih oblik bivanja v ruralnem okolju ter njihovega prepleta z ostanki starih t. i. klasičnih oblik ruralnega življenja družboslovci pogosto prehitro zdrsnemo v samopoeitične konceptualno-teoretične razlage. Te so razumljive le nam samim, ali pa še to ne, če pripadamo drugim teoretskim smerem ali šolam. Ker je namen naše razprave predstavitev sprememb ruralno-urbanega partnerstva interdisciplinarnemu krogu strokovnjakov, ki se ukvarjajo z urbanim in prostorskim ter ekonomskim razvojem, bom namesto nabora konceptualno-hipotetičnih trditev raje ubral alternativno pot pripovedovanja zgodb.

Pripovedovanje zgodb (storytelling) je v poststrukturalističnem družboslovju uveljavljeni metodološki pristop (Antonino 1991), ki je do neke mere prevzet iz psihoterapevtskih praks, kjer se je najprej razvil. Uporaba metode pripovedovanja zgodb je razširjena pri narativnih analizah s številnih področij družboslovja in humanizma (glej Nash ed. 1990). Pogosto se uporablja pri raziskovanju manjšin in v poskusih globljega razumevanja številnih družbeno-prostorskih problematik (glej npr. članek Barberjeve in sodelavcev (Barber et al. 2007) o uporabi metode pri razumevanju odzivov na hurikan Katrina, članek Miller in Zacharya (2007) o uporabi metode pripovedovanja zgodb pri proučevanju problematike ruralnega življenja ter monografijo Pollette (2006) o uporabi te metode pri analizi političnih protestov). Seveda se moramo zavedati tudi omejitve tega narativnega metodološkega pristopa, ki ne omogoča abstrahirajočega posploševanja. V prostorskih študijah je ob boljšem poznejšem razumevanju družbeno-prostorskih konfliktov predvsem uporaben za razumevanje in izpostavljanje dolgoročnih razvojnih trendov, ki trenutno še niso tako vidni, da bi jih prostorske stroke v zadostni meri upoštevale pri načrtovanju prihodnjega družbeno-prostorskega razvoja.

V nadaljevanju bom predstavil pet zgodb iz Slovenije ali povezanih s Slovenijo iz zadnjih petnajstih let. Te zgodbe so povzetek pridobljenih izkušenj iz lastnega aplikativnega raziskovalnega sodelovanja ali pa analitični povzetek zgodb iz javnosti. Zgodbe zadevajo nove načine ruralnega bivanja in težave, ki nastajajo ob iskanju novega ruralno-urbanega sobivanja, če že ne partnerstva. Zgodbe so seveda izluščene iz nabora

številnih podobnih možnih zgodb, ker s svojimi primeri kažejo na najbolj značilne dolgoročne razvojne trende in z njimi povezane težave. Te v podobnih oblikah že nastajajo ali pa lahko predvidevamo, da bodo začele nastajati v bližnji prihodnosti na različnih koncih Slovenije.

Angleži z Goričkega

Goričko je dolgo časa veljalo za eno od najbolj obrobni, razvojno zaostalih in prometno težje dostopnih slovenskih regij, kjer se prebivalstvo zmanjšuje in stara. Tisti, ki so vztrajali na tem gričevnatem območju, so se preživljali z ekstenzivnim kmetovanjem na manjših kmetijah in z delom v prekmurskem tekstilnem gigantu MURA ali z delom, pogosto na črno, v sosednji Avstriji. Nekaj časa v devetdesetih letih pa je bila donosna dodatna dejavnost za nekatere od domačinov tudi soudeležba v mednarodnih kriminalnih omrežjih pri tihotapljenju ljudi na Zahod.

Danes je Goričko še vedno obrobna regija, kjer se je oblikovala prva večja naselitvena kolonija tujcev v samostojni Sloveniji. Ta je v najboljših časih štela okoli 500 prebivalcev. Večina teh tujcev, lastnikov počitniških hišic in manjših kmečkih posesti, je bila Angležev. Prihod novih prebivalcev v ruralno okolje je bilo povezano z dvema ključnima dejavnikoma: uvedbo neposredne nizkocenovne letalske povezave Gradec—London (in nekaj časa tudi Maribor—London) in prihodom prekmurskega zeta angleškega porekla. Ta je med iskanjem svoje individualne tržne niše v novem bivalnem okolju našel možnost zaslužka s posredništvom pri nepremičninskih poslih prodaje podeželskih hišic in posesti na Goričkem svojim sodržavljanom.

V dokaj tradicionalnem ruralnem okolju so domačini sprva pričakovano nezaupljivo ali celo z neodobravanjem sprejeli nove prišleke, a se je postopno začelo oblikovati novo ruralno-urbano partnerstvo. Angleži, ki so po grobih ocenah sredi preteklega desetletja kupili približno 300 posesti ter jih uporabljali za občasno bivanje in v nekaj primerih tudi za stalno bivanje, so prinesli finančna sredstva ter povpraševanje po delu za obnovo kupljenih objektov in njihovo vzdrževane med njihovo odsotnostjo. Postal so tudi redni kupci prehrabnih izdelkov s tamkajšnjih kmetij.

To sožitje je začelo zanimati javnosti in leta 2008 je postalo tudi tema dokumentarnega feljtona "Tea time na Goričkem" slovenske nacionalne televizije (scenarij in režija Aleš Nadai). Novinarji tiskanih medijev so poskušali prikazati in razumeti novo obliko sožitja. Prikazovali so skupna nedeljska druženja v lokalnih "pubih", oblikovanje skupnih sociolektov in nove zaposlitvene možnosti. Čeprav bi za resnejšo družboslovno analizo potrebovali več časa in podatkov s terena, lahko rečemo, da je bila uspešnost ruralno-urbanega partnerstva

posledica dobrohotne nenasilnosti novih prišlekov, ki so se pogosto naučili vsaj osnovnega sporazumevanja v regionalnem dialektu, ter spoznanja domačinov, da jim ti novi prišleki omogočajo razvoj lokalno-regionalne mikroekonomije, ki pogosto predstavlja varnejši vir zaslужka v primerjavi s prej prevladujočimi.

Ob ukinitvi nizkocenovne letalske povezave in aktualni finančni krizi, ki je znižala vrednost angleškega funta in podražila hipotekarna posojila, se je tok prišlekov ustavil. Tako v feljtonu o usodi Prekmurja v časopisu Dnevnik novinar Tomaž Klipšteter (2009) ugotavlja, da "Angleži pakirajo", kakor izpostavi tudi eden od, verjetno uredniško dodanih, mednaslovov. Sožitje Angležev in domačinov na Goričkem je predstavljalo socio-kulturološko in tudi ekonomsko zanimivo ter večinoma uspešno in nekonfliktno obliko sobivanja, a se je kljub temu izkazala za zelo ranljivo.

Čeprav so Angleži z Goriškega v intervjujih še v času največjega uspeha te zgodbe zelo neposredno povedali, da ni nujno, da je Goričko njihova zadnja in trajna bivalna (občasna) destinacija, kar je že takrat dolgoročno postavljalo pod vprašaj to novo obliko kohabitacijske ekonomije, sta bila ukinitvev nizkocenovne letalske povezave in finančna kriza tista dejavnika, ki sta končala to uspešno zgodbo. Nepremičninsko-posredniški angleško-slovenski par, ki je poskrbel za večino prodanih posesti (po njihovi samooceni okoli 240 prodanih posesti), s katerim se v feljtonu pogovarja Klipšteter, ugotavlja, da so Angleži "... doma prodali vse, na Goričkem kupili hišico, jo obnovili, s preostalimi funti na hranilni knjižici pa so nameravali brezskrbno živeti do smrti. A so se ušтели" (Klipšteter 2009) ter sklene, kako so "v štirih letih zapravili vse, rešilnega načrta pa niso imeli. Zdaj so obtičali tukaj" (ibid.). Po zadnjih informacijah, ki jih imam s terena, pa se tudi tisti, ki so ostali na Goričkem, pritožujejo, da je življenje v Sloveniji dražje kakor v Angliji, zato želijo prodati svoje posesti in oditi nazaj v Anglijo. Izbrani primer kaže na izrazito ranljivost tovrstnih na prvi pogled uspešnih oblik sobivanja.

Nočemo "krematorija"!

Poskusi sobivanja med novimi prebivalci, ki so bivanje v ruralnem okolju izbrali med številnimi možnostmi, ter domačini, ki so praviloma ujeti v ruralno okolje, brez realnih možnosti za alternativne oblike bivanja na drugih lokacijah, se ne razrešujejo nujno v sožitju, ki smo ga predstavili v prejšnji zgodbi. Primer zgodbe o "krematoriju", kakor so jo poimenovali domačini in povzeli mediji, je zelo značilen primer konflikta, ki nastane že ob prihodu tujca, kadar ta s svojo bivanjsko kulturo izstopa s svojo drugačnostjo.

Širše območje občine Kranjska Gora v bližini območja slovenskega obalnega pasu in Krasa velja za najbolj zeleno lokacijo za počitniško hišo ali druga bivališča

slovenskih ekonomskih tranzicijskih uspešnežev. V občini Kranjska Gora so številni akterji s področja gradbeništva in nepremičnin v zadnjem desetletju poskušali napraviti velike dobičke. Tako je na področju občine pred finančno krizo kvadratni meter novozgrajenih ali obnovljenih nepremičnin dosegal vrednost 4000—5000 EUR.

Na območju vasice Podkoren, katere vaško jedro je spomeniško zaščiteno, je zasebni graditelj kupil zazidljivo parcelo in na njej zgradil hišo. Najeti arhitekturni biro Gregorc-Vrhovec arhitekti je novogradnjo načrtoval ob upoštevanju tradicionalne gradnje v alpskem stilu. Črne lesene hiše v izvedbi Riko hiše kot moderne interpretacije značilne lokalne arhitekture domačini niso sprejeli. Dojeli so jo kot neopisljivo grd tujek v sicer "idiličnem alpskem okolju", ki "kazi podobo celotne vasi". Stavbo z "grdimi velikimi okni" so domačini poimenovali "krematorij". Združili so se v civilno iniciativo, ki je s za svojo peticijo zelo hitro zbrala več kakor 230 podpisov. V peticiji so zahtevali rušenje "krematorija" in vzpostavitev "okrnjene idilične podobe vasice v prvotno stanje".

Ob zanimanju medijev za to neuspešno sobivanje modernega in tradicionalnega so vaščani izpostavljali, da gre gotovo za osebo z dobrimi političnimi zvezami, ki je izigrala zakonske omejitve. Bistvo zgodbe dobro ponazori naslov članka v časopisu Dnevnik: "Žabarji" zgradili "krematorij": visoka zastekljena črna lesena hiša, arhitekturni biser ali tujek v zavarovani vasi Podkoren?" (glej <http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/1042255804>). Dejstva, da ima lastnik vse potrebne dokumente in vsa potrebna dovoljenja za gradnjo, pa tudi razlage arhitektov, da gre za upoštevanje lokalne arhitekturne dediščine in strinjanje urbanistično-arhitekturne stroke, da gre za kakovostno reinterpretacijo lokalne stavbne dediščine ter dejstvo, da so bili arhitekti za hišo celo nagrajeni z alpine award 2011, mednarodnim priznanjem za najboljšo alpsko arhitekturo, niso prepričali domačinov.

Sodelavci iz Maroka

Čeprav v prvih dveh zgodbah nismo izpostavljali pomena IKT, je razumljivo, da možnost stalne informacijsko-komunikacijske dostopnosti omogoča porajanje novih skupin ruralnih prebivalcev. Novodobni ruralci, ki pogosto prihajajo iz sektorjev, povezanih z industrijo ustvarjalnosti (glej Hartley (ed.) 2005), svoja bivališča izkoriščajo časovno na zelo pestre načine. Ti segajo od počitniških hišic in dodatnega bivališča pa vse do krajših ali daljših časovnih obdobij, ko jim bivanje na podeželju postane primarna oblika bivanja.

Naslednja zgodba spada med tiste, ki brez IKT sploh ne bi bila mogoča. Gre za slovensko-angleški par, ki se preživlja s prevajanjem. Večinoma prevajajo dokumente za najvišje slovenske državne organe. Par, ki ceni urbani in ruralni način bivanja, je živel v najetem

stanovanju v središču stare Ljubljane. Najemnina je bila celo v primerjavi z drugimi evropskimi prestolnicami visoka. Oba sta tudi ljubitelja magrebške kulture. Ob naraščajočih stroških najema in bivanja v središču Ljubljane sta se odločila, da se preselita v Maroko. Tam sta za enako ceno, ki sta jo plačevala za najem srednje velikega stanovanja v središču Ljubljane, najela manjšo podeželsko vilo z bazenom in služabnikom v bližnji okolici enega od večjih maroških mest.

Zamenjava kraja stalnega prebivališča ali odločitev za nomadske oblike bivanja so seveda mogoče, ker je poklic prevajalca takšen, da lahko večino dela opravita na daljavo, saj dejanska prostorska lokacija ne vpliva na opravljanje dela pod pogojem, da ima dostop do interneta. V zgodbi predstavljeni par še naprej večino svojega dela opravlja iz Maroka za potrebe slovenskih državnih organov. Gre za prakso, ki seveda ni nova, saj je o njej že pred 25 leti pisal Drago Kos (Glej Kos 1987 in Svetlik (ur.) 1988). Je pa seveda nov njen razmah v zadnjem desetletju v Sloveniji, zlasti v obliki dvo- in večdomicilnosti pripadnikov t. i. ustvarjalnega razreda.

Krajinski park Dragonja — med naravo in infrastrukturo

Dragonja je presihajoča 22 kilometrov dolga rečica, ki se vije skozi zaledje Slovenske Istre in ustvarja zanimive geomorfološke pojave. Teče po ruralnem območju, za katerega je značilno tako izseljevanje prebivalstva kakor tudi opuščanje klasičnega kmetovanja. Posledica tega je v zgornjem in srednjem toku proces renaturalizacije in ohranjanja pestrosti naravnega biotopa z bogatim številom rastlinskih in živalskih vrst.

Sredi devetdesetih let je nastala ideja naravovarstvenikov o oblikovanju krajinskega parka Dragonja. Ker gre za območje, ki ne bi preneslo množičnega turizma, so že od začetka oblikovanja parka razmišljali o mehanizmih omejevanja obiskov. Tako bi obiskovalce usmerjali na parkirišča na obrobju parka in omogočala spoznavanje Dragonje s pešačenjem in kolesarjenjem po parku.

Za uspešno uresničitev ideje krajinskega parka Dragonja je bilo seveda treba pridobiti lokalno prebivalstvo, ki se večinoma preživlja z delom v industriji, turizmu in drugih storitvenih dejavnostih v priobalnem pasu. Že na prvih razgrnitvah ideje o parku v občinskih skupnostih pa se je izkazalo, da so razmišljanja o parku med naravovarstveniki in domačini povsem nasprotna. Prvi so zagovarjali ohranitev trenutnega stanja ob razvoju ustreznih pravnih mehanizmov za njegovo ohranjanje in kar se da omejeno število posegov v naravno okolje. Domačini pa so razvoj krajinskega parka videli predvsem kot rešitev za njihovo trenutne infrastrukturno zaostalost.

Nastanek krajinskega parka je bil v očeh domačinov

razumljen kot priložnost, ko bo nekdo od zunaj, v pogovornem jeziku pogosto označevan kot "država", pripeljal do vasi v zaledju priobalnega pasu manjkajočo infrastrukturo. Domačini so razumeli vizijo parka predvsem kot izgradnjo kakovostnih asfaltnih cest, javne razsvetljave, ureditev težav pri oskrbi z vodo, do katerih prihaja zlasti poleti, ureditev bolj kakovostne oskrbe z električno energijo, ki bi omogočala razvoj obrtnišva in drobnega gospodarstva, ter navsezadnje tudi tako, da bo "država" uredila kakovostno informacijsko infrastrukturo, vključno z internetom, tudi v vaseh.

Naravovarstveniki niso bili pripravljeni na nasprotni razvojni scenarij in so še naprej poskušali prepričati domačine v pravilnost svojega pristopa k oblikovanju krajinskega parka. Ker je bilo med naravovarstvenimi pobudniki veliko takih, ki niso bili domačini, se jih je hitro prišla značilna oznaka furešti (tujci). Od te slabšalne oznake je bil le korak do ugotovitve, da ob nerazumevanju infrastrukturnih potreb lokalnih prebivalcev furešti želijo ohraniti območje v (infrastrukturni) revščini. Ob nastalem položaju, ko dve ključni skupini razumeta vizijo parka nasprotno, je ideja o krajinskem parku propadla.

Razvojne dileme občine Grosuplje — rekreacijsko-naravna oaza proti razvoju drobnega gospodarstva?

Občina Grosuplje je srednje velika slovenska občina, ki obsega 134 kvadratnih kilometrov in ima nekaj čez 18.000 prebivalcev. Ti živijo v 66 naseljih. Od tega jih slaba polovica živi v občinskem središču Grosuplje in naselju Šmarje-Sap. V občini je še nekaj krajev z več kakor 500 prebivalcev. Velika večina naselji (59) v občini pa ima manj kakor 500 prebivalcev. Za občino je značilno naraščanje števila prebivalcev v dveh največjih krajih in naseljih v bližini avtoceste. Rast števila prebivalcev je posledica suburbanizacije v Ljubljanski urbani regiji (več o trendih suburbanizacije v Sloveniji glej v Hočevar et al. 2005). Nova demografska struktura občine izrazito poudarja njeno delitev na (sub)urbani in ruralni del, ki nalaga občinski (samo)upravi razmislek o novih prostorsko-razvojnih politikah. Za potrebe prihodnjih smernic prostorskega razvoja občine smo raziskovalci Centra za prostorsko sociologijo v letu 2006 izvedli javnomnenjsko raziskavo "Razvojno-prostorske dileme Občine Grosuplje". Raziskava, izvedena na reprezentativnem vzorcu polnoletnih občanov, je pokazala, da obstaja konfliktna situacija glede pogledov na prihodnjo razvojno usmeritev občine.

Razlike v pogledih na razvojne prednostne naloge, ki smo jih ugotovili v analizah anketne raziskave, nastajajo zaradi delitve na suburbano in ruralno prebivalstvo. Na eni strani so prebivalci večjih naselji v občini, ki so naklonjeni prednostnim nalogam občine, med katerimi sta razvoj rekreacijskih površin in okološki turizem na temelju naravne pestrosti. Zagovorniki rekreativno-

turistične razvojne prednostne naloge so praviloma višje izobraženi novi priseljenci v občino (večinoma iz Mestne občine Ljubljana) in višje izobraženi prebivalci, ki že daljši čas ali vse življenje živijo v občini Grosuplje. Večina jih dela v Ljubljani in se glede svoje teritorialne pripadnosti čuti bolj navezana na Ljubljansko (urbano) regijo kakor pa na Dolenjsko regijo.

Po drugi strani imamo zagovornike obrtniško-gospodarske razvojne strategije, ki so iz manjših naselji v občini. Gre večinoma za ruralno prebivalstvo z nižjo (poklicno) izobrazbo. V večji meri so zaposleni v podjetjih v občini Grosuplje. Zanje je značilna teritorialno istovetenje z Dolenjsko regijo. Izboljšanje kakovosti svojega življenja vidijo v razvoju manjšega in srednje velikega podjetništva ter v podpori samostojnih obrtnikov.

Če izznamemo manjši del podjetniških pobud, vezanih na prvo razvojno strategijo (rekreativni turizem, gostinstvo), ugotavljamo, da obstaja potencialni razvojni konflikt med (sub)urbanim in ruralnim prebivalstvom občine. Ker si občinska uprava želi izoblikovati bolj prepoznavno urbano podobo občine, ob dejstvu, da se Grosuplje iz trga z naraščanjem števila prebivalcev spreminja v manjše mestece brez jasne urbane podobe, lahko v prihodnosti predvidevamo politične konflikte o razvojnih prednostnih nalogah občine.

Po najbolj črnem scenariju lahko pričakujemo zahteve po razdelitvi občine in odcepitveni nekaterih ruralnih predelov v samostojne manjše nove občine. Črni scenarij na eni strani omogoča zakonodaja o lokalni samoupravi, na drugi strani pa pogosta podpora članov nacionalnega parlamenta referendumsko izglasovanim pobudam o ustanovitvi novih občin. V podpori številnim izjemam, ki ne izpolnjujejo minimalnih meril, potrebnih za ustanovitev (nove) občine, poslanci izhajajo iz zdravorazumske predpostavke, da bo sedanja politika morda zmagovita v novi, odcepljeni občini, če že ni v stari.

Izzivi prihodnjega razvoja podeželja

Pet predstavljenih zgodb seveda nisem izbral naključno. Iz številnih zgodb, ki sem jih kot prostorski sociolog srečal v svojem raziskovalnem in svetovalnem delu v zadnjih dveh desetletjih, sem jih izluščil zato, ker razkrivajo nekatere ključne aktualne težave pri oblikovanju novih pogledov na razvoj podeželja in na novo ruralno-urbano partnerstvo. Čeprav nisem izpostavljajal pomena IKT, je možnost teledostopnosti ter dela na daljavo v ruralnih področjih pogosto tisti nujni predpogoj, ki omogoča naselitve novodobnih rurbanih prebivalcev. Če je pred desetletjem še obstajal problem informacijskih belih lis, je danes z gostoto omrežja mobilne telefonije ter možnostmi oblikovanja omrežij Wi-Fi v ruralnih obrobniških območjih te težave večinoma ni več.

V nadaljevanju navajam ključne spremembe in iz njih izvirajoče razvojne probleme, ki jih je treba upoštevati pri načrtovanju prihodnjih (prostorskih) razvojnih politik ruralnih območij.

- Najprej velja izpostaviti dejstvo, da je stari ruralni način bivanja s svojo avtarkičnostjo in prevladovanjem na podobnosti temelječih vaških skupnosti, že izginil oziroma se razkrojil že z procesom (socialistične) industrializacije ter s prehodom v intenzivno kmetijstvo.
- Posledica tega je, da potomci domačinov, ki bivajo v ruralnem okolju, niso več kmetje (v Sloveniji imamo manj kakor 4 % kmetov v delovno aktivni populaciji), ampak so predvsem delavci in uslužbenci, ki se vozijo na delo v (sub)urbane centre.
- Prebivalci ruralnih predelov želijo uživati prednosti življenja v ruralnem okolju, čeprav so te pogosto mitologizirane, a si hkrati želijo infrastrukturne kakovosti, značilne za goščene urbane skupnosti.
- Kljub naraščajočim razlikam med prebivalstvom ruralnih predelov je zanje še vedno značilna (imaginarna) pripadnost vaški skupnosti, ki običajno zavrača vse, kar je v njihovih očeh preveč izstopajoče, drugačno, tuje. V svojem zavračanju so kritični že do svojih sovaščanov, domačinov, še bolj pa do morebitnih prišlekov.
- Tujce sprejemajo, če se asimilirajo ter sprejmejo prevladujoče kulturne vzorce lokalno-regionalnega okolja. Pri teh vzorcih ne gre za pravno formalizirane načine ohranjanja kulturnih in naravnih dediščin, ampak za nezapisana pravila obnašanja, ki jim v sociologiji rečemo "naravno pravo".
- Pogosti so konflikti, ker so prišleki v ruralnem okolju, tisti, ki si želijo bolj strogih režimov ohranjanja posebnosti ruralnega življenja. Gre za neke vrste retroromantiko, ki spominja na klasične zgodbe oblikovalcev nacionalnih identitet iz obdobja romantike, ko so folkloristično iskali narodovo bit in nacionalni stil v "nepokvarjenih kmečkih dušah" in njihovem načinu bivanja.
- Tako se pogosto zgodi, da si novi vaščani želijo manj infrastrukture in težjo (prometno) dostopnost, z običajno izjemo kakovostne informacijske dostopnosti, primarno bivajoči v konkretnem ruralnem okolju pa se borijo za bolj (sub)urbano podobo in več infrastrukture.
- Pri skupnostih, ki jih želimo ohranjati s posebnimi režimi varovanja kot kulturno in naravno dediščino, se zelo pogosto dogaja, da naravovarstveniki in strokovnjaki za spomeniško zaščito ob upoštevanju domače in evropske zakonodaje ter priporočil o razvojnih smernicah ne upoštevajo potreb ter želja

in idej vaščanov.

- Rezultat so običajno neživljenjsko togi in v praksi neuresničljivi modeli zaščite, kar pogosto vodi v koruptivnost javne uprave. Ob tem se lahko poraja občutek (delovno aktivnega) ruralnega prebivalstva, da se jih "želi iztisliti z njihove zemlje", kar v praksi pripelje do ali iskanja zaslužka v urbanih ekonomskih sektorjih ali v izselitvah v urbane predele.
- Vse naštetu vodi v neko temeljno dvojnost prebivalcev ruralnih predelov. Na eni strani imamo nove rurbane prebivalce, ki so čedalje pogostejše tujci, ter običajno bolj izobražene domačine. Za oboje je bivanje v ruralnem okolju osebna, lahko le začasna izbira. Na drugi strani pa imamo domačine, ki nimajo možnosti izbire, ker so s svojo izobrazbo in finančno situacijo ujetniki ruralnega okolja.
- Ta neukoreninjeni (disseminated) del ruralnega prebivalstva z možnostjo izbire seveda ni preživetveno odvisen od svojega ruralnega okolja. Običajno si ga želi prilagoditi v mirno delovno okolje, vključno z možnostmi za, običajno ekskluzivistično omejene, rekreativno-prostočasovne dejavnosti.
- Na drugi strani imamo prebivalce, ki iščejo možnosti za razvoj lokalnih mikroekonomij. Te naj bi jim omogočale višjo kakovost življenja v primerjavi z dnevnimi odhodi na delo v mesto. V svojih željah naletijo na interese prej omenjenih, ki so običajno tudi politično vplivnejši sloj ruralnega prebivalstva.
- Novo ruralno okolje, ki naj bi deklarativno sicer stremelo k sodobnem iskanju ruralno-urbanega partnerstva, postaja vedno bolj zapleten sistem številnih akterjev, ki so si v svojih vizijah novih ruralnosti pogosto izključujoče nasprotni.
- Procesi suburbanizacije ter modnost dvo- in večdomilnosti, ki vključuje ob urbanem bivališču ali bivališči tudi podeželsko ruralno bivališče, le še pospešujejo zapletenost in konfliktnost.
- Vloga IKT je, ob že navedenem, predvsem v tem, da vsej pestri lepezi akterjev omogoča vedno več informacij, ki seveda burkajo njihove domišljije in omogočajo risanje novih možnih ruralnih svetov.

Sklep: individualizirana družba nove ruralnosti — problem iskanja soglasja

V izbranih zgodbah opisane spremembe, ki postajajo stalnica na evropskem podeželju nasploh, z nekaj zamude prihajajo in se dogajajo tudi v našem domačem prostoru. V mešanih strukturah ruralnega prebivalstva nastaja vedno pestrejša podoba podeželja. Nove ruralnosti se po svojih ključnih družbeno-razvojnih

problemih bistveno ne razlikujejo več od novodobnih urbanosti. Živimo v družbah, ki se opredelijo s posameznikom ter njegovimi pravicami in obveznostmi. Individualizirana družba, v kateri je "institucionalizirani individualizem" (glej Beck & Beck-Gernsheim 2001) ključna matrica družbene ureditve, je prišla tudi na vas. To postavlja ruralna območja v sorodno težavne poskuse odgovorov na vprašanje, kaj je sploh tisti minimalni skupni imenovalec družbene povezave, ki omogoča soobstoj novih pestrosti družbenih dogajanj, če že ne soglasja o ključnih razvojnih smernicah.

Če na koncu spregovorimo še o vlogi informacijsko-komunikacijske tehnologije, lahko rečem, da informacijsko-komunikacijska dostopnost seveda omogoča novo, pestrejšo societalno strukturo na podeželju, "postmoderno rekolonizacijo" podeželja, saj se tam lahko naseljujejo soustvarjalci informacijske ekonomije. Ta lahko pomaga ruralnemu prebivalstvu pri nadziranju njihovega odpiranja v svet. Ideje o ruralnih telecentrih kot nadgradnji nekdanjih domov vaških skupnosti, ki omogočajo informacijsko opismenjevanje ruralnega prebivalstva, so še vedno razvojno bistvene ideje (glej Trček (ed.) 2003 in Trček 2004/2005). Treba pa je opozoriti, da ne informatizacija ne ekološki turizem, ki ju običajno omenjajo kot rešitev, ki bosta ruralne predele potegnili iz razvojnega zaostanka, nista nujno in vedno uspešni rešitvi. Običajno se v izvedbeni praksi zalomi že na ravni človeških in prostorskih, kaj šele finančnih virov.

Ideja o nujnosti urbano-ruralnega/ruralno-urbanega partnerstva, ki postaja modna beseda tako v prostorskih strokah kakor v politiki, se nam, zavedajoč se zmanjševanja razlik med urbanim in ruralnim, ob prehajanju obeh življenjskih habitatov v individualizirano družbo, seveda zdi logični kontekstualni okvir. Če pa želimo te besede prevesti v odločevalske prakse ter poskušati razrešiti dilemo, kaj so naše bodoče (družbeno-prostorske) razvojne prednostne naloge, se hitro znajdemo v razmerah, ko smo izgubljeni med številnimi deležniki in njihovimi, pogosto izključujočimi se, interesi in željami. Odgovor na vprašanje, kako doseči partnerske odnose znotraj ruralnih skupnostih v novih razmerah ter urbano-ruralno partnerstvo, tako ostaja, če smo kot prostorski strokovnjaki odkriti do sebe, še naprej vprašanje brez zadovoljivih odgovorov. Spremenilo se je predvsem to, da vprašanje postaja vedno bolj zapleteno in s tem odgovor še bolj zahteven.

Literatura in viri

- Antonino, J. (1991). Postmodern Storytelling versus Pragmatic Truth-Seeking: The Discursive Base of Social Theory. *Sociological Theory*, 9(2), 154—163.
- Agar, J. (2003). *Constant Touch: A Global History of the Mobile Phone*. Cambridge: Icon Books UK.

Barber, K. et al. (2007). Narrating the Storm: Storytelling as a Methodological Approach to Understanding Hurricane Katrina. *Journal of Public Management & Social Policy*, 13(2), 99—120.

Beck, U., Beck-Gernsheim, E. (2001). *Individualization: Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*. London: Sage.

Hartley, J. (ed.) (2005). *Creative Industries*. Oxford: Blackwell Publishing.

Hočevar, M. et al. (2005). Changing of the Slovene Urban System: Specific Socio-Spatial Trends and Antiurban Public Values / Attitudes. V: Eckardt, F. (ed.). *Paths of Urban Transformation*. Frankfurt am Main: P. Lang, 281—300.

Katz, J. E. & Aakhus, M. (ed.) (2002). *Perpetual Contact: Mobile Communication, Private Talk, Public Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kos, D. (1987). Nove tehnologije i prostorni razvoj. *Sociologija*, 29(4), 616—619.

Svetlik, I. (ur.) (1988). *Neformalno delo*. Ljubljana: Delavska enotnost.

Miller, S. K., Zachary, M. J. (2007). Storytelling as Narrativity: Rural Life through the Prism of Social Tensions. *Southern Rural Sociology*, 22(1), 15—27.

Nash, C. (ed.) (1990). *Narrative in Culture: The Use of Storytelling in the Sciences, Philosophy, and Literature*. London: Routledge.

Polletta, F. (2006). *It Was Like a Fever: Storytelling in Protest and Politics*. Chicago: The University of Chicago Press.

Trček, F. (ed.) (2003). *Community-Net in South and East Europe*. Ljubljana: Zbirka Kiber, CPS/FDV.

Trček, F. (2004/2005). E-Ljubljana: new space for active political participation. *Razón y palabra* (Online). <Online ed.>, diciembre 2004/enero 2005, no. 42., <http://www.cem.itesm.mx/dacs/publicaciones/logos/antteriores/n42/ftreck.html>

Trček, F., Platinovšek, R. (2007). Uporabniki mobilnih telefonov med pragmatičnostjo in ekspresivnostjo. V: Vehovar, V. (ur.). *Mobilne refleksije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 147—165.